

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI

KHOA BẢO TÀNG

NGUYỄN THỊ LỆ HẰNG

TÌM HIỂU DI TÍCH NHÀ THỜ DANH NHÂN

ĐẶNG TIẾN ĐÔNG

(LÀNG LƯƠNG XÁ – XÃ LAM ĐIỀN – HUYỆN CHƯƠNG MỸ - HÀ NỘI)

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP

NGÀNH BẢO TÀNG HỌC

Người hướng dẫn: PGS – TS Nguyễn Quốc Hùng

HÀ NỘI -2011

MỤC LỤC

PHẦN MỞ ĐẦU	1
1.Lý do chọn đề tài	5
2.Mục đích nghiên cứu	7
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	7
4. Phương pháp luận	8
5.Phương pháp nghiên cứu	8
6.Bố cục của khoá luận.....	9
CHƯƠNG 1: LÀNG LƯƠNG XÁ VÀ DI TÍCH NHÀ THỜ DANH NHÂN ĐẶNG TIẾN ĐÔNG	10
1.1. Tổng quan về làng Lương Xá	10
1.1.1. Vị trí địa lý và điều kiện tự nhiên	10
1.1.2. Đời sống dân cư, kinh tế	11
1.1.3. Đời sống văn hoá và truyền thống cách mạng	13
1.2 Di tích nhà thờ danh nhân Đặng Tiến Đông trong diễn trình lịch sử... 22	
1.2.1. Niên đại khởi dựng.....	22
1.2.2. Quá trình tồn tại của di tích.....	23
1.2.3. Vai trò của di tích trong đời sống văn hóa xã hội của làng Lương Xá	24
1.3. Đôi nét về danh nhân Đặng Tiến Đông và dòng họ Đặng – Lương Xá25	
1.3.1. Đôi nét về tiểu sử danh nhân Đặng Tiến Đông.....	25
1.3.2. Đôi nét về dòng họ Đặng – Lương Xá.....	30
CHƯƠNG 2: CÁC GIÁ TRỊ VĂN HOÁ DI TÍCH NHÀ THỜ DANH NHÂN ĐẶNG TIẾN ĐÔNG	33
2.1. Giá trị kiến trúc nghệ thuật.....	33
2.1.1. Không gian cảnh quan.....	33
2.1.2. Bố cục mặt bằng tổng thể.....	35
2.1.3. Các đơn nguyên kiến trúc.....	36

2.1.4. Nghệ thuật trang trí	39
2.2. Giá trị các di vật trong di tích	42
2.2.1. Di vật bằng gỗ	42
2.2.2. Di vật bằng đá	44
2.2.3. Di vật bằng đồng	45
2.2.4. Di vật bằng giấy	45
2.2.5. Di vật bằng vải	46
2.2.6. Di vật bằng gốm	46
2.3. Lễ hội và các giá trị di sản phi vật thể tại di tích	46
2.4. Giá trị lịch sử	49
2.5. Giá trị văn hoá	51
2.6. Giá trị lưu niệm	52
2.7. Mối quan hệ giữa nhà thờ danh nhân Đặng Tiến Đông và các di tích tôn giáo-tín ngưỡng trong vùng	54
CHƯƠNG 3: VẤN ĐỀ BẢO TỒN, TÔN TẠO VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ CỦA DI TÍCH.....	59
3.1. Đánh giá hiện trạng di tích nhà thờ danh nhân Đặng Tiến Đông.....	59
3.1.1. Hiện trạng di tích.....	59
3.1.2. Hiện trạng di vật tại di tích.....	60
3.2. Một số biện pháp bảo tồn, tôn tạo di tích nhà thờ danh nhân Đặng Tiến Đông.....	62
3.2.1. Hệ thống văn bản pháp lý bảo vệ di tích.....	62
3.2.2. Giải pháp bảo tồn di tích nhà thờ danh nhân Đặng Tiến Đông	66
3.3. Khai thác và phát huy giá trị di tích danh nhân Đặng Tiến Đông.....	75
KẾT LUẬN	79
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	82
PHỤ LỤC	

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Việt Nam là một trong những quốc gia Á Đông có nền văn hoá vô cùng đặc sắc, đa dạng, những nét văn hoá riêng biệt ấy chính là cái cốt lõi để người ta nhận ra Việt Nam giữa hàng trăm các quốc gia khác. Các công trình di tích lịch sử văn hoá và danh lam thắng cảnh là một trong những bằng chứng phản ánh nét riêng biệt, độc đáo của đất nước ta.

Di tích lịch sử văn hoá là nơi ghi dấu những công sức, tài nghệ, ý đồ của cá nhân hay tập thể con người trong lịch sử để lại, là quá trình kết tinh tài năng, trí lực sáng tạo để chúng trở thành những bằng chứng trung thành, xác thực, cụ thể nhất về lịch sử và bản sắc văn hoá của mỗi dân tộc. Ở đó chứa đựng tất cả những gì thuộc về truyền thống tốt đẹp, về kĩ năng, kĩ xảo của con người. Các di tích lịch sử văn hoá tiềm ẩn dưới dáng vẻ rêu phong, cổ kính đồng thời cũng là một Bảo tàng sống về kiến trúc điêu khắc, trang trí và cả phong tục cổ truyền, tín ngưỡng của người Việt. Chúng là những di sản quý giá không chỉ của một địa phương, một dân tộc mà còn là tài sản của toàn nhân loại. Mỗi di tích lịch sử văn hoá tồn tại, chúng không chỉ là những công trình kiến trúc, những tác phẩm nghệ thuật có giá trị mà bên cạnh đó chúng còn mang trong mình những hơi thở của thời đại lịch sử, những phong tục tập quán, những tín ngưỡng dân gian. Những di tích ấy sẽ trở nên có ý nghĩa nếu ta đi sâu vào nghiên cứu, phân tích, bóc tách các lớp văn hoá chứa đựng trong đó để phần nào hiểu rõ hơn về cội nguồn văn hoá dân tộc, để biết lựa chọn khai thác cũng như bảo tồn, phát huy những tinh hoa, truyền thống đạo đức, thuần phong mỹ tục, lấy đó làm nền tảng xây dựng một nền văn hiến Việt Nam vừa mang dư âm cổ truyền, vừa mang màu sắc hiện đại.

Trong hệ thống các di tích lịch sử văn hoá của dân tộc, nhà thờ danh nhân cũng chiếm một vị trí quan trọng không kém những ngôi đình, ngôi chùa cổ kính. Từ xưa tới nay đối với mỗi người dân Việt Nam, ngôi nhà thờ cúng tổ tiên hay thờ một vị anh hùng có công với nước với dân là một hình ảnh rất đỗi thân thuộc và gần gũi.

Có thể nói, đến nay, trên khắp dải đất cong cong hình chữ S này ở đâu có cộng đồng người Việt là hầu như ở đó có sự xuất hiện của nhà thờ họ, nhà thờ danh nhân. Chính vì vậy, nhà thờ đã trở thành một bộ phận không thể thiếu trong đời sống tinh thần của người Việt. Nhà thờ họ hay nhà thờ danh nhân đều giữ một vai trò quan trọng là nơi để tưởng nhớ tới công đức của tổ tiên và các bậc anh hùng có công với dân với nước. Việc tìm hiểu về nhà thờ danh nhân, xác định các mặt giá trị của nó không chỉ có ý nghĩa trong việc tìm hiểu văn hoá truyền thống uống nước nhớ nguồn của người Việt mà còn bổ sung nguồn tư liệu khoa học cho việc bảo tồn và phát huy giá trị văn hoá truyền thống của làng Việt cổ truyền trong đời sống xã hội hiện nay.

Là một tỉnh ở khu vực châu thổ sông Hồng, tỉnh Hà Tây xưa (mà nay thuộc thủ đô Hà Nội) còn lưu giữ một hệ thống di tích phong phú, trong đó chứa đựng và lưu truyền nhiều giá trị văn hoá vật thể và phi vật thể đặc sắc. Trải qua quá trình dựng nước và giữ nước của dân tộc, cùng với sự phát triển của sản xuất xây dựng xóm làng các thế hệ người dân làng Lương Xá – xã Lam Điền - huyện Chương Mỹ - Thành phố Hà Nội còn chú trọng trong việc xây dựng những công trình kiến trúc có quy mô rộng lớn, đặc sắc để thờ phụng các nhân vật lịch sử có công với dân với nước. Nhà thờ danh nhân có niên đại thế kỷ XVII, là một công trình có quy mô khá độc đáo của xứ Đoài xưa. Đây là một di tích có nhiều đóng góp trong cuộc sống văn hoá tinh thần của nhân dân địa phương nói chung và con cháu họ Đặng nói riêng mà nội

dung và giá trị nghệ thuật là một vốn cổ vô giá trong việc phát huy truyền thống yêu nước, uống nước nhớ nguồn.

Nhận thức được vấn đề đó, được sự đồng ý của khoa Bảo tàng - Trường Đại học Văn hoá Hà Nội cùng với sự gợi ý của thầy giáo Nguyễn Quốc Hùng, tôi chọn di tích nhà thờ danh nhân Đặng Tiến Đông – làng Lương Xá – xã Lam Điền - huyện Chương Mỹ - Hà Nội làm đối tượng nghiên cứu cho bài khoá luận tốt nghiệp của mình. Hy vọng rằng, những kết quả nghiên cứu khoá luận tốt nghiệp chuyên ngành Bảo tồn - Bảo tàng của tôi sẽ đóng góp ít nhiều vào việc bảo tồn và phát huy giá trị của di tích nhà thờ danh nhân Đặng Tiến Đông nói riêng và việc bảo tồn di tích lịch sử văn hoá của Thành phố Hà Nội nói chung.

2. Mục đích nghiên cứu

- Hệ thống lại các nguồn tư liệu hiện có thử phác họa vài nét về diện mạo truyền thống văn hóa của làng Lương Xá trong diễn trình lịch sử

- Từ những nguồn tư liệu xác định niên đại khởi dựng và những lần trùng tu, tu bổ di tích nhà thờ danh nhân Đặng Tiến Đông, qua đó tìm hiểu sâu về giá trị của di tích trên hai phương diện:

+ Giá trị văn hoá vật thể

+ Giá trị văn hoá phi vật thể

- Nghiên cứu thực trạng di tích nhằm đưa ra các giải pháp góp phần bảo tồn và phát huy giá trị của di tích

- Khoá luận cung cấp thêm những thông tin cho việc học tập, nghiên cứu, nâng cao tri thức, tầm hiểu biết của chính bản thân tác giả về nhà thờ danh nhân Đặng Tiến Đông nói riêng và toàn bộ các di tích nói chung.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

- Đối tượng nghiên cứu của khoá luận: làng Lương Xá có một quần thể di tích gồm nhà thờ danh nhân Đặng Tiến Đông, Đình Lương Xá, chùa

Thủy Lâm, trong phạm vi của một bài khóa luận tốt nghiệp, tôi xin chọn nhà thờ danh nhân Đặng Tiến Đông làm đối tượng nghiên cứu chính.

- Phạm vi không gian: nghiên cứu không gian văn hoá làng Lương Xá – xã Lam Điền - huyện Chương Mỹ - thành phố Hà Nội nơi tọa lạc đền thờ Đặng Tiến Đông là chủ yếu. Trong quá trình nghiên cứu về làng Lương Xá và nhân vật Đặng Tiến Đông đề tài sẽ đề cập đến một số địa phương liên quan.

- Phạm vi thời gian:

+ Về di tích, di vật: Khóa luận nghiên cứu các giá trị của di tích từ khởi nguồn đến nay.

+ Về lễ hội: Khóa Luận tìm hiểu về hoạt động của các ngày lễ ở nhà thờ danh nhân Đặng Tiến Đông được tổ chức hiện nay, có tìm hiểu, so sánh với các ngày lễ trước kia trong phạm vi nguồn tư liệu có được.

- Phạm vi vấn đề nghiên cứu: nghiên cứu các giá trị văn hoá vật thể và phi vật thể thông qua di tích nhà thờ Đặng Tiến Đông từ góc độ Bảo tàng học.

4. Phương pháp luận

- Khóa luận áp dụng phương pháp luận duy vật biện chứng và duy vật lịch sử trong việc xem xét sự phát sinh, tồn tại và các diễn biến từ khởi nguồn đến nay của nhà thờ Đặng Tiến Đông trong mối quan hệ biện chứng với các hiện tượng, sự vật liên quan trong các thời gian và không gian cụ thể.

5. Phương pháp nghiên cứu

- Khóa luận sử dụng phương pháp nghiên cứu liên ngành: Sử học, Bảo tàng học, Mỹ thuật học, Xã hội học,...

- Sử dụng các phương pháp khảo sát điền dã: quan sát, miêu tả, ghi âm, ghi chép, phỏng vấn, đo vẽ, chụp ảnh,...

- Tập hợp, hệ thống hoá tư liệu liên quan đến di tích để phân tích, đánh giá, so sánh, đối chiếu,

6. Bộ cục của khoá luận

Ngoài phần mở đầu, kết luận, danh mục tài liệu tham khảo, phụ lục, khoá luận gồm có ba chương:

Chương 1: Làng Lương Xá và di tích nhà thờ danh nhân Đặng Tiến Đông

Chương 2: Các giá trị văn hoá di tích nhà thờ danh nhân Đặng Tiến Đông

Chương 3: Vấn đề bảo tồn, tôn tạo và phát huy giá trị của di tích

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Ban quản lý di tích Hà Tây (1999), *Di tích lịch sử Hà Tây*, Nxb Văn hóa thông tin.
2. Ban quản lý di tích và danh thắng Hà Tây, (1999), *Hồ sơ di tích nhà thờ danh nhân Đặng Tiến Đông*.
3. Trần Lâm Biền (chủ biên), 2003, *Trang trí trong mỹ thuật truyền thống của người Việt*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
4. Trần Lâm Biền (chủ biên), 2008, *Diễn biến kiến trúc truyền thống Việt cùng châu thổ sông Hồng*, Nxb Văn hóa thông tin, Hà Nội.
5. Cục di sản văn hóa (2007), *Bảo vệ di sản văn hóa phi vật thể - tập 1*, Hà Nội
6. Nguyễn Đăng Duy, Trịnh Thị Minh Đức (1993), *Bảo tồn di tích lịch sử văn hóa*, Trường Đại học Văn hóa Hà Nội.
7. Phạm Xuân Độ (kiểm học), (1941), *Sơn Tây tỉnh địa chí*
8. Trịnh Thị Minh Đức (chủ biên), (2007), *Bảo tồn di tích lịch sử văn hóa*, Nxb Văn hóa thông tin, Hà Nội.
9. Nguyễn Thị Huệ (2005), *Lược sử sự nghiệp Bảo tồn bảo tàng Việt Nam từ năm 1945 đến nay*, Trường Đại học Văn hóa Hà Nội.
10. Hà Thế Hùng (1997), *Lễ hội và danh nhân lịch sử Việt Nam*, Nxb Văn hóa thông tin, Hà Nội.
11. Nguyễn Quốc Hùng (2003), *Gìn giữ và phát huy di sản văn hóa phi vật thể tại các di tích lịch sử văn hóa danh lam thắng cảnh*. Tạp chí di sản văn hóa (số 4).
12. Nguyễn Quốc Hùng (2003), *Truyền thống dân tộc trong việc bảo vệ và phát huy giá trị di sản văn hóa*, Tạp chí di sản văn hóa (số 3).

13. Phạm Mai Hùng (2003), *Gìn giữ và phát huy Di sản văn hóa dân tộc*, Nxb Văn hóa thông tin, Hà Nội.
14. Phan Khanh (1992), *Bảo tàng – Di tích – Lễ hội*, Nxb Văn hóa thông tin, Hà Nội.
15. Khoa Bảo tàng Trường Đại học Văn hóa Hà Nội (1990), *Cơ sở Bảo tàng học – tập 2,3*, Hà Nội.
16. Vũ Tam Lang (1999), *Kiến trúc cổ Việt Nam*, Nxb Xây dựng, Hà Nội.
17. *Luật di sản văn hóa và văn bản hướng dẫn thi hành* (2006), Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
18. Nguyễn Thị Minh Lý (chủ biên), (2004), *Đại cương về cổ vật ở Việt Nam*, Trường Đại học Văn hóa Hà Nội, Hà Nội.
19. Lưu Trần Tiêu (2002), *Bảo tồn và phát huy di sản văn hóa Việt Nam*, Công ty in Tài chính, Hà Nội.
20. Hồ Sỹ Vịnh – Phụng Vũ (1995), *Lễ hội cổ truyền Hà Tây*, Sở Văn hóa thông tin Hà Tây.